

Riksantikvaren

Østfoldmuseene

Adresse: Gamlebygata 8, 1721 Sarpsborg

E-post: postmottak@ostfoldmuseene.no

Telefon: 69 11 56 50

Org.nr.: 994 963 910

Björg Holsvik

Borgarsyssel Museum

bjorg.holsvik@ostfoldmuseene.no

Tlf. 906 46 474

Deres ref.:

Vår ref.: 2025-545

Dato: 13.06.2025

Høringsuttalelse til bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø

Østfoldmuseene mener at forslaget til bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø er et godt og nødvendig dokument som tar opp viktige utfordringer og muligheter innenfor kulturmiljø. Vi synes det er positivt at det legges opp til å strukturere innsatsen ved å koordinere virkemidler og involvere ulike aktører, og at strategien skal bidra til mangfold, bærekraftig samfunnsutvikling og økt engasjement for næringers og industriers kulturmiljø. Vi har likevel noen forslag og konkretiseringer som kan bidra til å styrke strategien:

De nasjonale museene (KUD-museene) har gjennom sitt mandat, sin samlingsforvaltning og formidlingskompetanse en sentral rolle i dokumentasjon, bevaring og aktualisering av Norges industri- og næringsarv. For å kunne bidra aktivt til Riksantikvarens bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø, er det behov for bedre tilrettelegging og adgang til virkemidler.

Strategien har prioritert tre deltemaer innenfor temaet næringers og industriers kulturmiljø: 1. Industrien som bygde landet 2. Våre mangfoldige næringer og 3. Industriens logistikk. Østfoldmuseene har innspill til deltema 1 og 2.

Borgarsyssel Museum • Storedal kultursenter • Kystmuseet Hvaler • Haldenvassdragets Kanalmuseum
Halden historiske Samlinger • Fredrikstad Museum • Folkenborg Museum • Moss by- og industrimuseum
Museumstjenesten • Østfold fylkes billedarkiv

Deltema 1: Industrien som bygde landet

Deltemaet setter søkelys på industri og næringer som har hatt stor betydning for samfunnsbyggingen. Østfoldmuseene forvalter og bidrar med formidling av en rekke industrimiljøer og -historier som er sentrale i denne sammenhengen. Gjennom industridokumentasjon, bevaring og formidling av slike anlegg kan Østfoldmuseene bidra til å bevare kunnskapen om industriens samfunnsbyggende rolle. Museet sitter på store deler av regionens arkiver etter små og store industribedrifter og ulike næringer. Arkivene trenger ordning og gjøres tilgjengelig for at vi skal kunne bidra til å belyse Østfolds industrihistorie. Østfoldmuseene har dessuten foto- og filmdokumentasjon fra bedrifter som har blitt avviklet de senere årene og engasjert oss aktivt i å bevare viktige fysiske og symboltunge minner fra Østfolds rike industrihistorie. For at vi fortsatt aktivt skal ta vare på denne arven, trenger museene ressurser til framtidig bevaring og dokumentasjon, samt forskning og formidling.

Østfold har de siste 50 årene gjennomgått en avindustrialisering, der tidligere hjørnesteinsbedrifter legges ned og industriområder transformeres til nye formål. Østfoldmuseene har ved flere anledninger erfart at det fra utbyggernes side har vært størst vilje til å ta vare på industriminne fra den 1. industrielle fase enn større og mer moderne bygg og anlegg knyttet til 2. og 3. fase. Vi er glade for at strategien er bevisst på dette, men etterlyser en mer konkret strategi med tiltak for hvordan vi skal ivareta de nyere industrielle kulturminnene.

Om de økonomiske forutsetningene er der, kan museene også spille en mer aktiv rolle i dokumentasjonen av nyere næringer og teknologier, og formidle hvordan næringer og ny teknologi har formet og former samfunnet i dag.

Deltema 2: Våre mangfoldige næringer vektlegger sårbar og mangfoldig industriarv. Prioriterte områder er byindustri og særegen småindustri. Disse områdene har både verdi som kulturmiljø og at de kan tas i bruk til nye formål. Østfoldmuseene er positive til at strategien har byindustri og mangfoldige næringer som et prioritert tema i strategien. Med tilgang til eksterne midler så kunne museene i enda større omfang sette søkelys på denne mangfoldige industriarven og arbeidet mer systematisk med å kartlegge og dokumentere småindustrier, formidle håndverks- og produksjonstradisjoner og involvere lokalsamfunn i bevaringsprosjekter for å styrke innbyggernes identitet og stedstilhørighet.

Østfoldmuseenes anbefalinger for videre innsats

Østfoldmuseene ser følgende hindre og tiltak som kan styrke KUD-musenes bidrag til bevaringsstrategien:

1. Museene faller mellom Kulturdepartementet og Klima- og miljødepartementet, med få ordninger for utnyttelse av museumssektorens kompetanse.
2. Museene har ikke tilgang til Riksantikvarens virkemidler, da disse er forbeholdt eiere og forvaltere av verneverdige bygg.
3. Prosjektbaserte og kortsiktige virkemidler gir lite forutsigbarhet for museene.
4. Manglende samordnet strategi for industriarv og kobling mellom museene og nasjonale bevaringsstrategier.
5. Manglende insentiver for kunnskapsutvikling ved at økonomisk anerkjennelse for museenes bidrag til formidling og medvirkning er mangelfull eller for lav.

Disse hindringene viser behovet for bedre samarbeid og ressurser for å styrke museenes rolle i bevaringen av industriarven. På bakgrunn av dette foreslår Østfoldmuseene følgende tiltak for å styrke museenes rolle i bevaringsstrategien:

1. **Etablere målrettede virkemidler som inkluderer museene som aktører**
Riksantikvarens tilskuddsordninger bør i større grad åpnes for at museer kan søke direkte, som eiere, rådgivere og som faglige utviklingspartnere i bevaringsarbeid.
2. **Samarbeidet mellom museene og Riksantikvaren bør økes** ved at det etableres nasjonale prosjekter og nettverk for industriarv
3. **Økt samarbeid med Riksantikvaren:** Delta i nasjonale prosjekter og nettverk for industriarv.
4. **Utvikle tverrdepartementale satsinger mellom KLD og KUD**
Det må utvikles virkemidler som styrker museenes rolle som brobyggere mellom kulturmiljøpolitikk, historieformidling og lokalsamfunn. Dette krever samarbeid mellom Klima- og miljødepartementet og Kulturdepartementet.
5. **Skape langsiktige rammer for kunnskapsutvikling og formidling**
Kulturarven etter industri- og næringsvirksomhet krever ikke bare fysisk bevaring, men også at den dokumenteres og forskes på for at den kan formidles. Museene har høy kompetanse på dette, men mangler finansiering til å prioritere slike innsatsområder både i og utenfor egne samlinger.
6. **Inkludere museene i nasjonale programmer og pilotprosjekter**
Museene bør inviteres inn som strategiske partnere i utviklingsprosjekter av områder med industrihistoriske kulturmiljøer, særlig der lokal involvering og stedstilknytning er sentralt.
7. **Initiere og utvikle tverrfaglige prosjekter:** Samarbeide med akademiske institusjoner, næringsliv og lokalsamfunn for helhetlige bevaringsprosjekter.

Anbefaling:

For å mobilisere KUD-museene som aktive partnere i bevaringsstrategien for industriarv, må det etableres tverrsektorielle virkemidler og samarbeidsordninger mellom Riksantikvaren og museumssektoren. Spesielt gjelder det i bevaringssaker der museene kan bidra med dokumentasjon, kunnskapsformidling og publikumsinvolvering.

Museumssektoren har høy tillit i befolkningen og lang erfaring i bevaring og formidling av kulturarven. Ved å sikre KUD-museene reell tilgang til virkemidlene, kan en sektor med stor kunnskap bli mobilisert. Dette vil være et godt grep for å realisere Riksantikvarens ambisjoner om å bevare og aktualisere industriens kulturmiljøer som en del av vår felles fremtid.

Med vennlig hilsen

Hege Hauge Tofte
Direktør
Østfoldmuseene

Björg Holsvik
Avdelingsdirektør Borgarsyssel Museum